

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نام درس

تاریخ عصر بعثت

سرفصل جلسات

استاد

دکتر محمد حسین رجبی

تنظیم:

آموزش‌های آزاد مرکز آموزش الکترونیکی دانشگاه قرآن و حدیث

دی ماه ۱۳۹۶

فهرست

۳	معرفی درس.....
۴	جلسه اول.....
۴	جزیره العرب پیش از اسلام (۱).....
۵	جلسه دوم.....
۵	جزیره العرب پیش از اسلام (۲).....
۶	جلسه سوم.....
۶	جزیره العرب پیش از اسلام (۳).....
۷	جلسه چهارم.....
۷	قریش و اجداد مهم و تاریخ‌ساز رسول اکرم (ص).....
۸	جلسه پنجم.....
۸	حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) از ولادت تا رسالت (۱).....
۹	جلسه ششم.....
۹	ظهور اسلام (۱).....
۱۰	جلسه هفتم.....
۱۰	ظهور اسلام (۲).....
۱۱	جلسه هشتم.....
۱۱	رویارویی مشرکان قریش با دعوت اسلامی و عکس‌العمل رسول خدا (ص) (۱).....
۱۲	جلسه نهم.....
۱۲	رویارویی مشرکان قریش با دعوت اسلامی و عکس‌العمل رسول خدا (ص) (۲).....
۱۳	جلسه دهم.....
۱۳	هجرت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و تأسیس حکومت اسلامی.....
۱۴	جلسه یازدهم.....
۱۴	دوران پس از هجرت (تأسیس حکومت اسلامی).....
۱۶	جلسه دوازدهم.....
۱۶	دیگر حوادث مهم سال دوم و حوادث سال سوم هجرت.....
۱۷	جلسه سیزدهم.....
۱۷	حوادث و وقایع مهم سال‌های چهارم و پنجم هجرت.....
۱۸	جلسه چهاردهم.....
۱۸	حوادث مهم سال ششم و هفتم هجرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله).....
۱۹	جلسه پانزدهم.....
۱۹	حوادث و وقایع مهم سال هشتم هجرت نبی اکرم (صلی الله علیه و آله).....
۲۰	جلسه شانزدهم.....
۲۰	حوادث مهم سال نهم تا ارتحال وجود مقدس رسول اکرم (صلی الله علیه و آله).....

معرفی درس

در این درس به موارد مهم دوران رسالت وجود مقدس نبی اکرم اسلام، حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله) پرداخته خواهد شد و عمده‌اً مواردی که در زندگی فردی و اجتماعی ما کاربرد داشته باشد، مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت تا بتوان زندگی فردی و اجتماعی خود را بر اساس سیره مبارک رسول خدا (صلی الله علیه و آله) تطبیق داد.

جلسه اول

جزیره العرب پیش از اسلام (۱)

اهداف درس

- ✓ آشنایی با دولت‌های قدیمی قبل از ظهور اسلام در جزیره العرب؛
- ✓ آشنایی با شرایط سیاسی عربستان در آن زمان؛
- ✓ آشنایی با پیمان‌های اعراب پیش از اسلام.

جغرافیای طبیعی

حدود، وجه تسمیه و وسعت جزیره العرب
ناهمواریه‌های جزیره العرب
آب در جزیره العرب

صحراها و بیابانهای جزیره العرب

- ۱- بادیة الشام
- ۲- نفود
- ۳- دهننا
- ۴- ربع الخالی
- ۵- وبار

جغرافیای سیاسی (۱)

تقسیمات عربستان

- ۱- حجاز
- الف) مکه
- ب) یثرب

جغرافیای سیاسی (۲)

- ۲- تهامه
- ۳- یمن
- ۴- نجد

۵- عروض

نام و نژاد عرب و تقسیم‌بندی کلی آن

۱- عرب عاربه

۲- عرب مستعربه

بررسی وضعیت عرب عصر جاهلیت

وضع اجتماعی

جلسه دوم جزیره العرب پیش از اسلام (۲)

اهداف درس

- ✓ ادیان و اعتقادات اعراب قبل از اسلام؛
- ✓ اوضاع اقتصادی اعراب عصر جاهلیت؛
- ✓ شرایط فرهنگی دوران قبل از اسلام.

اهداف درس

وضع مذهبی جزیره العرب

دین و اعتقادات

پرستش اجرام آسمانی

بت پرستی

یگانه پرستی

مسیحیت

ادیان ایرانی

یهودیت

اوهام و خرافات

وضع اقتصادی

وضع فرهنگ و تمدن

یمن (جنوب عربستان)

شمال عربستان

نبطی ها

تدمری ها

حیریان

غسانی ها

حجاز

علوم عرب

جلسه سوم جزیره العرب پیش از اسلام (۳)

اهداف درس

- ✓ آشنایی با دولت‌های قدیمی قبل از ظهور اسلام در جزیره العرب؛
- ✓ آشنایی با شرایط سیاسی عربستان در آن زمان؛
- ✓ آشنایی با پیمانهای اعراب پیش از اسلام.

اهداف درس

وضع سیاسی

جنوب عربستان

- دولت معین
- دولت حضرموت
- دولت قتبان
- دولت سبائیان و حمیریان

شمال عربستان

- دولت نبطی
- دولت تدمر
- دولت حیره
- دولت غسانیان
- دولت بنی‌کنده

حجاز

- یثرب
- طائف
- مکه

- ۱- موقعیت مذهبی مکه
 - ۲- موقعیت اقتصادی مکه
 - ۳- اهمیت سوگند
 - ۴- اصول قرار داده شده
- حلف (هم‌پیمانی)
جوار (پناه)
ولاء
استلحاق
خَلْع
حرمت ماه‌های حرام
حلف الفضول

جلسه چهارم

قریش و اجداد مهم و تاریخ ساز رسول اکرم (ص)

هدف درس

➤ آشنایی با قبیله و اجداد مهم رسول خدا (صلی الله علیه و آله) که در تاریخ عرب اهمیت ویژه‌ای داشته و مبدأ تحولات مهم بوده‌اند.

اهداف درس

درآمد

عدنان

معد

فهر بن مالک

قصی بن کلاب

۱- خلع ید خزاعه از مکه و باز گرداندن قریش به این شهر

۲- تأسیس دار الندوه

۳- تأسیس مناصب و مقامهای مذهبی، سیاسی، نظامی و اجتماعی

حجابت (سدانت)

سقاییت

رفادت

قیادت

سفارت

لواء

هاشم

۱- واداشتن قریش به امر تجارت و برقراری سفرهای بازرگانی زمستانی و تابستانی

۲- نجات قحطی زدگان مکه از مرگ

۳- حفر چاه سحله

عبدالمطلب

۱- حفر چاه زمزم

۲- مقابله حکیمانه با هجوم ابرهه به مکه

سنت‌های نیک عبدالمطلب

داستان نذر عبدالمطلب

نقد داستان نذر عبدالمطلب

جلسه پنجم

حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) از ولادت تا رسالت (۱)

اهداف درس

- ✓ معرفی اجمالی پدر و مادر حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)
- ✓ آشنایی با مراحل و حوادث مختلف دوران ولادت تا رسالت نبی مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله)

اهداف درس

- پدر و مادر رسول خدا (صلی الله علیه و آله)
- ولادت و پرورش رسول خدا (صلی الله علیه و آله)
- دوران شیرخوارگی و اقامت در بادیه
- داستان مجعول شق الصدر
- درگذشت آمنه
- زندگی با عبدالمطلب
- نوجوانی و جوانی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) (۱)
- شبانی
- سفر تجاری به شام
- نوجوانی و جوانی رسول خدا (صلی الله علیه و آله)
- حضور در جنگ فجار
- شرکت در حلف الفضول
- سفر دوم تجاری به شام
- ازدواج با خدیجه
- ولادت حضرت علی (علیه السلام)
- نصب حجر الاسود به دست حضرت محمد (صلی الله علیه و آله)
- پرورش حضرت علی (علیه السلام) به دست حضرت محمد (صلی الله علیه و آله)
- وضع عمومی حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) پیش از بعثت

جلسه ششم ظهور اسلام (۱)

اهداف درس

- ✓ آشنایی با نقلهای مشهور چگونگی بعثت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و اشکالات وارد بر آن؛
- ✓ آشنایی با کیفیت صحیح بعثت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) در منظر شیعه.

بررسی و نقد روایات مشهور بعثت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)

ایرادات وارد بر روایات بعثت (۱)

ایرادات وارد بر روایات بعثت (۲)

واقعیت بعثت از دیدگاه شیعه

بررسی و تأملی در آغاز بعثت

جلسه هفتم ظهور اسلام (۲)

اهداف درس

- ✓ آشنایی با نخستین افرادی که به دین اسلام گرویدند؛
- ✓ بررسی مراحل مختلف دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به دین اسلام.

نخستین مسلمانان

نخستین تکلیف

دعوت اسلامی و مراحل آن

مرحله نخست (دعوت اهل خانه)

مرحله دوم (دعوت خویشاوندان)

مرحله سوم (دعوت عمومی)

جلسه هشتم

رویارویی مشرکان قریش با دعوت اسلامی و عکس العمل رسول خدا (ص)(ا)

اهداف درس

- ✓ آشنایی با موضع گیری و اقدامات قریش در قبال دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به دین اسلام.
- ✓ بررسی عکس العمل پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در مواجهه با اقدامات قریش.

اهداف درس

- مرحله اول: سیاست مماشات و مدارا
- مرحله دوم: سیاست تطمیع و تهدید
- مرحله سوم: سیاست مقابله با قرآن
- سحر خواندن قرآن
- افسانه دانستن قرآن
- مرحله چهارم: سیاست یاری گرفتن از یهود

جلسه نهم

رویارویی مشرکان قریش با دعوت اسلامی و عکس‌العمل رسول خدا (ص) (۲)

اهداف درس

- ✓ آشنایی با موضع‌گیری و اقدامهای قریش در قبال دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به دین اسلام.
- ✓ بررسی عکس‌العمل پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در مواجهه با اقدامهای قریش.

مرحله پنجم: سیاست آزار و شکنجه مسلمانان

هجرت به حبشه

هجرت نخست

هجرت دوم

مهاجران به حبشه

مرحله ششم: پیشنهاد صلح مشرکان به رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

افسانه غرانیق و "سجده"

بررسی و نقد افسانه غرانیق

مرحله هفتم: سیاست تحریم اقتصادی و اجتماعی بنی‌هاشم

زندگی در شعب ابی‌طالب

شکست تحریم

مرحله هشتم: توطئه قتل رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

سفر به طائف

هجرت به یثرب

جلسه دهم

هجرت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و تأسیس حکومت اسلامی

اهداف درس

- ✓ تبیین نحوه آشنایی مردم یثرب با دعوت اسلامی؛
- ✓ آشنایی با هجرت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به یثرب؛
- ✓ آشنایی با اقدامات مهم آن حضرت در سال اول هجرت.

اهداف درس

- آشنایی مردم یثرب با دعوت اسلامی
- بیعت اول و دوم در عقبه اولی
- هجرت رسول خدا (صلی الله علیه و آله)
- لیلۃ المبیت
- تعقیب پیامبر (صلی الله علیه و آله)
- ورود پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) به دهکده قبا
- استقرار رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در مدینه
- اقدامات مهم رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در سال اول هجرت
- بنای مسجد النبی
- تشریح اذان و اقامه
- پیمان همزیستی میان مردم مدینه
- مفاد پیمان
- پیمان برادری مسلمانان (عقد مؤاخاه)
- آغاز دشمنی‌ها با اسلام و دعوت اسلامی در مدینه (۱)
- قریش و مشرکان بادیه
- یهود
- آغاز دشمنی‌ها با اسلام و دعوت اسلامی در مدینه (۲)
- منافقان

جلسه یازدهم دوران پس از هجرت (تأسیس حکومت اسلامی)

اهداف درس

- ✓ آشنایی با ضرورت تشکیل حکومت و جایگاه جنگ و جهاد در اسلام؛
- ✓ آشنایی با علل و عوامل بروز نخستین رویارویی نظامی مسلمانان با قریش؛
- ✓ آشنایی با مهم‌ترین وقایع سالهای اول و دوم هجرت.

اهداف درس

درآمد

- ضرورت تشکیل حکومت اسلامی
 - جایگاه جنگ و نبرد در صدر اسلام
 - موارد جواز جنگ از دیدگاه اسلام
 - الف) نبرد با کسانی که به جنگ با اسلام برخاسته‌اند
 - ب) جنگ برای از میان بردن فتنه
 - ج) دفاع از مستضعفان در برابر مستکبران
 - د) جنگ در برابر پیمان شکنی و آغازگری عداوت با مسلمانان
 - ه) جنگ برای از میان بردن شرک
 - و) جنگ به سبب تبعید مسلمانان از وطن
- غزوه و سریه

حوادث و وقایع مهم سال اول هجرت

- سریه حمزه بن عبدالمطلب
- سریه عبیده بن حارث
- سریه سعد بن ابی وقاص

حوادث و وقایع مهم سال دوم هجرت (۱)

- غزوه ابواء (ودان)
- غزوه بواط
- غزوه بدر اولی
- غزوه ذو العشیره

حوادث و وقایع مهم سال دوم هجرت (۲)

- سریه عبدالله بن جحش
- تغییر قبله

تشریح روزه ماه رمضان

غزوه بدر کبری (۱)

علت وقوع

اهداف غزوه بدر

مجاهدان بدر

عکس العمل کاروان قریش

غزوه بدر کبری (۲)

آغاز نبرد

بازتاب جنگ بدر در میان مردم مکه

ره‌آوردهای جنگ بدر برای مسلمانان

جلسه دوازدهم

دیگر حوادث مهم سال دوم و حوادث سال سوم هجرت

هدف درس

✓ آشنایی با سیره رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در مواجهه با دشمنان و مهاجمان فرهنگی و تبلیغاتی و مقابله با هجوم نظامی دشمن.

اهداف درس

ادله حوادث و وقایع مهم سال دوم هجرت

تشریح زکات

سریه عمیر بن عدی

سریه سالم بن عمیر

غزوه بنی قینقاع

غزوه سویق

ازدواج امیرالمؤمنین (علیه السلام) و حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها)

حوادث مهم سال سوم هجرت

غزوه قرقره الکدر (قراره الکدر)

سریه محمد بن مسلمة انصاری

غزوه ذی امر

سریه زید بن حارثه

میلااد با سعادت حضرت امام حسن مجتبی (علیه السلام)

غزوه احد

انگیزه‌های قریش از برپایی پیکار احد

لشکر قریش و امکانات آن

عکس العمل رسول الله (صلی الله علیه و آله)

کارشکنی منافقین

پیکار احد و فرجام آن

پیامدهای جنگ احد برای مسلمانان و مشرکان

علل شکست مسلمانان

غزوه حمراء الاسد

جلسه سیزدهم

حوادث و وقایع مهم سال‌های چهارم و پنجم هجرت

هدف درس

✓ آشنایی با مهم‌ترین رویدادهای سال‌های چهارم و پنجم پس از هجرت.

اهداف درس

حوادث و وقایع مهم سال چهارم
سریه عبدالله بن اَنیس انصاری
حادثه رَجیع
حادثه بئر معونه
نکاتی پیرامون حادثه بئر معونه
سریه عمرو بن امیه ضَمَری
غزوه بنی‌نضیر
غزوه ذات الرِّقاع
غزوه بدر الوعد
دیگر حوادث مهم سال چهارم
ولادت امام حسین (علیه السلام)
رحلت فاطمه بنت اسد
تحریم شراب و قمار
حوادث و وقایع مهم سال پنجم هجرت
غزوه دُومَةُ الجَنَدَل
غزوه خندق (احزاب)
علل و عوامل پیروزی مسلمانان و ناکامی احزاب
غزوه بنی‌قریظه
سرنوشت یهود بنی‌قریظه
داستان داوری سعد بن معاذ
نقد و بررسی داستان داوری سعد بن معاذ (۱)
نقد و بررسی داستان داوری سعد بن معاذ (۲)

جلسه چهاردهم

حوادث مهم سال ششم و هفتم هجرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)

اهداف درس

- ✓ مهم‌ترین حوادث و رویدادهای سال ششم و هفتم هجرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)؛
- ✓ روند گسترش قدرت و نفوذ سیاسی اسلام؛
- ✓ سرنوشت آخرین بازمانده‌های یهودیان.

اهداف درس

حوادث و وقایع مهم سال ششم هجرت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

سریه محمد بن مسلمه به ذی القصة

سریه ابو عبیده جراح

غزوه بنی لحيان

سریه زید بن حارثه به ناحیه عیص

سریه امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام) به فدک

غزوه بنی المصطلق

حوادثی مهم در ارتباط با غزوه بنی المصطلق

سریه عبدالله بن عتیک

سریه عبدالله بن رواحه به خیبر

سریه کرز بن جابر فهری

صلح حدیبیه

بیعت شجره (رضوان)

تمایل قریش به صلح

مفاد صلح حدیبیه و پیامدهای آن

لغو بند استرداد مسلمانان قریشی بعد از این معاهده

اهمیت صلح حدیبیه

دعوت سران و پادشاهان ممالک اطراف به اسلام

حوادث و وقایع مهم سال هفتم هجرت

غزوه خیبر

فتح قلعه بزرگ خیبر

سرنوشت یهودیان خیبر

بازگشت آخرین گروه مهاجران از حبشه

صلح فدک غزوه وادی القری

عمره القضاء (قضیه)

جلسه پانزدهم

حوادث و وقایع مهم سال هشتم هجرت نبی اکرم (صلی الله علیه و آله)

اهداف درس

- ✓ مهم‌ترین حوادث و رویدادهای سال هشتم و آزادسازی قبیله مسلمانان؛
- ✓ سیره پیامبر (صلی الله علیه و آله) در برخورد با دشمنان مختلف.

اهداف درس

سریه موته

سریه ذات السلاسل

غزوه فتح مکه

قدرت‌نمایی سپاه اسلام

ورود سپاه اسلام به مکه

سریه خالد بن ولید

غزوه حنین (هوازن)

غزوه طائف

سریه حضرت علی (علیه السلام) برای انهدام بت‌ها

در مسیر بازگشت به مکه

بازگشت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به مدینه

جلسه شانزدهم

حوادث مهم سال نهم تا ارتحال وجود مقدس رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ مهم‌ترین وقایع دو سال پایانی عمر پیامبر (صلی الله علیه و آله)؛
- ✓ روند گسترش نفوذ فرهنگی و سیاسی اسلام در سراسر جزیره العرب؛
- ✓ امر خطیر ولایت و چگونگی تعیین جانشین رسول خدا (صلی الله علیه و آله).

اهداف درس

- حوادث و وقایع مهم سال نهم
- اسلام آوردن ثمامه بن اثال حنفی
- سریه علقمه بن مجزز مدلجی
- سریه امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب (علیه السلام) به سرزمین طی
- غزوه تبوک
- سریه خالد بن ولید به دومه الجندل
- خیانت اصحاب عقبه
- انهدام مسجد ضرار
- ابلاغ آیات برائت از مشرکین
- وفود عرب در مدینه
- حوادث و وقایع مهم سال دهم
- مباهله رسول خدا (صلی الله علیه و آله) با مسیحیان نجران
- تبلیغ اسلام در یمن توسط امیرالمؤمنین علی (علیه السلام)
- حجه الوداع
- واقعه غدیر خم و انتصاب مولا امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) به جانشینی رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)
- حوادث سال یازدهم
- ارتحال رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)

پایان